Osnovni smisao svake zemlje je povećanje blagostanja njezinih građana. Blagostanje se ostvaruje razvojem. Naprosto nije zamislivo postignuće demokratskih dostignuća evropskih zemalja bez razvoja.

Iako se gube terminološke razlike između razvoja i rasta mišljenja smo da ih u našim uvjetima treba razlikovati. Pod rastom podrazumijevamo povećanje privredne aktivnosti bez promjena u društvenom sistemu, dok razvoj implicira i ove potonje promjene. Ovo razlikovanje čini nam se prihvatljivim, jer ističe potrebu transformacije društvenog sistema, što iziskuje značajne društvene troškove. U našim uvjetima ne radi se o potrebi redizajniranja privrednog sistema, već o izgradnji novog privrednog sistema na bitno drugačijim osnovama u odnosu na važeći sistem (koji je još uvijek hibridni).

Promjene u privrednom sistemu kao i promjene u okruženju isprepliću i multipliciraju se temeljem interakcije, te se kao ograničenje pojavljuju u koncipiranju strategije, djelimično i implicite, i, eksplicite, taktike razvoja. Sve ovo, razumije se, ima odraza na tekuću ekonomsku politiku.

Općenito se može reći da Hrvatska u koncipiranju svoga razvoja nema "veliki broj stupnjeva slobode". Treba napomenuti da je sve manji broj zemalja koje mogu koncipirati "autonomnu" strategiju razvoja. Prisutna je globalizacija i multinacionalne korporacije, te povezivanje najrazvijenijih zemalja na regionalnoj osnovi od kojih je Evropska unija nama najznačajniji primjer. Simbol ekonomija zasnovana na svjetskom financijskom tržištu i globalnom bankarstvu je odlučujuće okruženje za definiranje koncepcije i strategije, odnosno taktike razvoja. Ovo nikako ne znači da Hrvatska ne može ili ne treba voditi razvojnu politiku. Ovo znači da određenje strategije razvoja nužno implicira interakciju nacionalnih preferencija (autonomnih određenja) i realnih mogućnosti implementacije "vlastitih" određenja na svjetskom tržištu. Ovakav pristup bitan je, jer smanjuje troškove što čini proces razvoja učinkovitijim.

Razvoj ima značajne troškove što valja shvatiti kao materijalno ograničenje razvoja. Stoga je nužan visoki stupnj suglasnoti građana Hrvatske o ovom značajnom pitanju. Ne ulazeći u precizniju inventarizaciju pojedinih promjena uzrokovanih razvojem potrebno je istaknuti neke od tih promjena koje dinamiziraju proces razvoja. Tako je za očekivati smanjenje tekuće potrošnje u korist razvoja prvenstveno ulaganjem u fiksne fondove. Ovdje svakako treba istaknuti i znanstveno-istraživački rad, odnosno cjelokupni kompleks obrazovanja. Raspodjela tereta (troškova) razvoja neće se poklapati sa budućim koristima. Prema tome, razvoj implicira interregionalne, interperspnalne i međugranske preraspodjele troškova i koristi. Pitanje raznih "kompenzacija" zbog gubitaka koje će pojedini subjekti snositi sa pojedinih područja, nedjeljivi su dio kalkulacije troškova razvoja i pretpostavka nužnog konsenzusa.

Posebno valja imati u vidu položaj devastiranih područja Hrvatske uslijed rata odnosno manje razvijenih. Razvoj koji ne bi u potrebnoj mjeri respektirao nužnost sanacije navedenih područja imao bi nesagledive posljedice na ukupne odnose u našoj zemlji danas i sutra.

Iz iznijetog slijedi nužnost koncipiranja scenarija razvoja kako bi troškovi razvoja bili što manji. Ono što nam se čini nespornim je nužnost izrade, bar grube, cost-benefit analize i to ne da bi se

ocjenjivalo da li i kada otpočeti razvoj, već da bi se mogli sagledati "gubici" u postojećoj privrednoj strukturi, koje će razvoj uvjetovati. Pri izradi takve analize iznijete napomene svakako treba uzeti u obzir. Jasnije određenje o nužnosti snošenja troškova (problem raspodjele) razvoja u jasno određenim ciljevima (problem raspodjele koristi) razvoja, svakako je pretpostavka značajnije potpore građana Hrvatske.

Nadalje, treća tehnološka revolucija, svojom kompleksnošću i sofisticiranoj prirodi, dinamizirala je izmjenu privredne strukture takvim tempom, u kvantitativnom i kvalitativnom pogledu, da je nastale promjene doista složeno uklopiti u vlastitu koncepciju razvoja. Problem je doista složen jer "nasuprot" ubrzanim tehničko-tehnološkim promjenama, zasnovanim na novim spoznajama, je čovjek u kojeg ulaganja, putem obrazovanja, traju najduže. Ta interakcija znanje-čovjek, i pored stalnog obrazovanja, kritička je točka učinkovite apsorpcije tehničko-tehnoloških dostignuća. Zemlja, uključivo prirodni resursi, i kapital imaju danas tek sekundarno značenje za razvoj.

U tim i takvim uvjetima, Hrvatska nužno mora dinamizirati svoj razvoj. Rad, kapital, tehnologija, sve je to u osnovi određeno izvanjskim odnosom ponude i potražnje. Ovo stoga što je izvoz kriterijalna funkcija razvoja. Hrvatska se implementira u postojeću svjetsku privrednu strukturu. Ona mora imati ambiciju da bude učinkovitija - u odnosu na svoje konkurente - kako u privredno-sistemskom (normativnom) određenju, što ima troškovne implikacije, tako i u troškovima proizvodnje kao takve. Prihvatljiva kvaliteta proizvoda i usluga uvjet je tržišnoj i izvoznoj orijentaciji. Općenito treba podvući da standardizacija i stalno povećanje kvalitete u svojoj osnovi predstavlja razvoj. Primjer Japana nakon prvog naftnog šoka samo je primjer te i takve politike.

Ograničenja su poznata. Zemlje OECD-a svojim transparentnim privrednim sistemima (koji su „dizajnirani“ nacioanlnim koncepcijama i strategijama razvoja) kao i suvremenim tehnologijama najveći dio svoje vansko-tgovinske razmjene ostvaruju međusobno. Manje razvijene zemlje tek su periferija i veza sa razvijenim zemljama su bitno manje. Iz iznijetog valja uočiti nužnost da Hrvatska u što kraćem vremenu dostigne što je moguće viši tehnološki nivo a time i svjetski prihvatljivu kvalitetu. Proizvodi, odnosno usluge, takvog nivoa moguće je zu primjeren marketing učiniti dijelom svjetske privrede.

Posebno je značajno istaknuti da mjere ekonomske politike budu u funkciji razvoja, pri čemu na prvo mjesto stavljamo izvoz. Ovo znači da nezavisna varijabla postaje tečaj, dok ostale varijable su u funkciji tog i takvog tečaja. Aprecijacija nacionalne valute jednako je opasna za razvoj kao i velika fiskalna presija, odnosno visoke kamatne stope u odnosu na profitnu stopu. Tako npr. za izvozno orijentiranu privredu neprihvatljiva je visoka I linearna stopa obvezen pričuve. Veza na relaciji: eskontna stopa - marginalna porezna stopa - tečaj nacionalne valute - profitna stopa, nije od značenja samo na kratki rok. Na dugi rok, naglasimo, veza između navedenih kategorija je još značajnija. U uvjetima izvozne orijentacije ostale instrumente treba tako komponirati da privredni subjekti svoj razvoj identificiraju u izvoznoj orijentaciji. Stabilnost odnosa kamate, poreza, tečaja i profita svakako treba podržavati stabilizacijskom i razvojnom politikom, suglasno kratkoročnim konjukturnim i dugoročnim privrednim, odnosno razvojnim ciklusima.

Razvoj pojedine zemlje, pa i razvojna šansa mjeri se stupnjem gospodarske, političke i pravne

prilagodbe, svjetskim standardima, odnosno standardima vodećih ekonomskih sila. Kako su za rast potrebna značajna ulaganja, a ona proizlaze iz razine akumulacije, koja je nedostatna, postavlja se pitanje realnosti ostvarivanja koncepcije ubrzanog razvoja samo na osnovu vlastite akumulacije. Dosadašnja iskustva ukazuju na potrebu angažiranja eksterne akumulacije, pri čemu se transferi "uvezene" akumulacije mogu odvijati na brojne načine. Pri tome treba jasno ukazati na nužnost stvaranja domaće akumulacije koju će inozemna tek slijediti I obrat nije realno očekivati. U našem slučaju sasvim je sigurno da aranžman sa MMF-om i pored transparentne restriktivnosti označavaju početnu točku poželjnih pritoka strane akumulacije. Dugoročno stabilni monetarni okvir, sa malom inflacijom, uz transparentni privredni sistem, najznačajnija je preporuka stranim investitorima.

Razvoj u tržišnom modelu privređivanja sa naglaskom na izvoznu orijentaciju moguće je, u našim uvjetima, ostvariti na principima ekonomike ponude (suplly-side economics). Ovo, jasno, ne znači "čisti model" kakvog zagovaraju predstavnici ove škole. Konačno uvijek se, kada je riječ o ekonomskoj politici, radi o coctailu sugladno potrebama odnosne zemlje.

Kako je Hrvatska usmjerena (“osuđena”) na izvoznu orijentaciju meko budžetsko ograničenje bi se pokazalo kao privid razvoja. Visoke stope rasta kao cilj po svaku cijenu čine nam se rizičnim pristupom. Ovo, međutim, nikako ne znači da se Hrvatska treba zadovoljiti niskim stopama rasta. Upravo suprotno razvoj se mora dinamizirati kako se postojeća privredna struktura ne bi dodatno “okoštavala” na danas nedovoljnom nivou korištenja kapaciteta. Općenito predratni proizvod per capita valja ostvariti u najkraćem vremenu. Ukoliko se ne bi dinamizirao rast privredne aktivnosti posljedice bi mogle biti značajne po ukupni razvoj demokracije.

Da zaključimo. Razvoj je nužan u najširem smislu te rječi. Izneseno je, iako ne cjelovito, nadamo se pokazalo i dokazalo, da je razvoj conditio sine qua non za demokratsku Hrvatsku. Ograničenja razvoja su značajna, kao što smo istakli, kako u zemlji tako i u okruženju. Razvoj u uvjetima treće tehnološke revolucije razlikuje se od razvoja koji joj je prethodio. Sve je manje determinizma, a sve više stohastičkih procesa u privredi što rezultira znatnim problemima u vođenju kratkoročne i dugoročne ekonomske politike. Nije nebitno na kojim se ekonomskim teorijama zasniva koncepcija stabilizacijske i razvojne ekonomske politike. I pored nužnosti brzog rasta i na toj osnovi snažnog razvoja, naglasak valja staviti na dugoročno "kvalitetan" razvoj.